

VALENTIN PUTANEC, Zagreb

PETAR SKOK KAO METODIČAR U ETIMOLOGIJI I TVORAC ERHSJ-a

Autor prikazuje stanje etimoloških znanosti u doba kada P. Skok počinje objavljivati svoje studije, kao i metodu koju on primjenjuje u svojim lingvističkim radovima, a naročito u etimološkom istraživanju. Konstatira da je Skokova etimološka metoda upravo pomlađena mladogramatičarska metoda, pomlađena iza pojave Gilliéronova atlasa i njegovih radova izvedenih na osnovi lingvističke geografije te iza pojave časopisa "Wörter und Sachen" koji pledira za proučavanje povijesti "referenta".

I. Petar Skok kao metodičar u etimologiji

1. Govoriti o Petru Skoku kao etimologu možemo s jedne strane na osnovi analize njegovih postupaka u obradi mnogobrojnih njegovih etimoloških studija i samih etimologija, a s druge strane na osnovi njegovih teoretskih postavaka o etimološkom istraživanju koje su najbolje i najdefinitivnije dane u njegovu magistralskom članku "O etimološkom rječniku hrvatskoga ili srpskoga jezika", objavljenom u prvom broju časopisa FILOLOGIJA (1, 1957, 7-21). Spomenuti članak pisao je P. Skok negdje koncem 1955, iza mjeseca kolovoza kada je završio rukopisnu obradu ERHSJ-a do zadnje riječi slova Ž (zadnja je riječ natuknica ŽVOKNO), kao tekst koji je tre-

bao služiti kao uvod u ERHSJ. Poslije smrti P. Skoka (umro je 3.2.1956) udovica njegova Ana Skok predala je članak dru Mati Hrasti koji ga je dao za objavu časopisu FILOLOGIJA da bi se u prvom broju tog časopisa pojavio i članak velikog lingviste koji je osim toga bio i jedan od osnivača časopisa FILOLOGIJA.

2. I na osnovi analize Skokovih etimoloških postupaka i na osnovi spomenutog teoretskog članka može se vidjeti da on slijeđi lingvističku školu koju bih se ja usudio nazvati pomlađenom mladogramatičarskom školom, a koju neki zovu dostrukturalnom lingvistikom (tako Ž. Muljačić, cf. Rad JAZU 327, 265) a drugi pred-saussurovskom (tako V. Vinja, cf. SRAZ 39, 1975, 5), i to kako se ona definitivno oblikovala, nakon prvih koraka oko 70-ih godina 19. stoljeća, s pojavom radova koji su uslijedili, kao neki kvalitetan skok, nakon objavljivanja Gilliéronova L'ATLAS LINGUISTIQUE DE FRANCE (kvestionar ispunjavao E. Edmont 1897-1901, djelo objavljeno 1902-1912), čime je istaknuta stratigrafska metoda, i pojavom časopisa WÖRTER UND SACHEN (Wörter und Sachen, kultur-historische Zeitschrift für Sprach- und Sachforschung) koji se javlja prvim svojim brojem 1909 (osnovao ga R. Meringer, uređivali su ga H. Güntert, W. Meyer-Lübke i L. Weissgerber), u kojem je mladogramatičarska metoda doživjela vrhunac i u pogledu geografske stratigrafije i u pogledu historije samog predmeta i pojma, što bismo mi danas kazali referenta. P. Skok je studirao u Beču upravo na početku vijeka 1900-1904. kada je ova metoda sazrijevala. Bio je i student Meyer-Lübkea koji je već potpuno vladao tom metodom na romanističkom planu a bio je, kao što smo naveli, i jedan od urednika časopisa WÖRTER UND SACHEN. Ta je metoda u to vrijeme dala i prvorazredne rezultate u posebnim lingvističkim disciplinama, germanistici, romanistici, slavistici, itd. Stoga kod P. Skoka u čitavu njegovu radu opažamo sve dobre metodološke principe dostrukturalne pomlađene mladogramatičarske lingvistike, pa govoriti o P. Skoku kao etimologu znači upravo govoriti o etimološkoj metodi pomlađene mladogramatičarske metode s kraja 19. stoljeća i prvih dekada 20. stoljeća.

3. Osnovni bi kriteriji ove metode bili ovi:

A. Etimologija riječi treba polaziti prvenstveno od strukture jezika iz kojeg je dotična riječ. Tek kada analiza te riječi na osnovi dotičnog jezika ne da rezultata, tj. kada se na osnovi tog jezika riječ ne da tumačiti, moramo pribjeći etimološkoj analizi na osnovi supstrata, adstrata i superstrata. Ovaj kriterij kamen je temeljac dostrukturalne lingvistike. Iako naše riječi mornar i mornarica zvuče kao najslavenskiije riječi, dobrom se analizom dolazi do zaključka da se radi o adstratu prema lat. marinarius i o venecijanizmu marinaressa, od lat. *marinaritia.

B. Svaku riječ treba studirati dijakronijski, a za to nam služi tekstologija i tekstološke potvrde za tu riječ. Bez podataka iz starih listina, zapisa, knjiga, rječnika, rukopisa nema prave etimologije. Stare nam potvrde govore o sigurnoj dataciji, vremenu kada je riječ već sigurno postojala, a s time u vezi i o kulturi naroda i o značenju riječi. Studirajući stare potvrde potrebno je izvršiti tekstološki zahvat u tekst, tj. izvršiti kritiku teksta kod čega će nam služiti paleografija, historijska gramatika, i sl.

C. Paralelno sa tekstološkim proučavanjem, dijakronijom, potrebno je izvršiti i sinkronijsko i stratigrafijsko proučavanje riječi. Treba tražiti što veće obilje dijalektalnih potvrda. Ovaj je kriterij proizašao na osnovi rezultata do kojih dolazi lingvistička geografija. U ovom je slučaju važno poznavanje strukture svakog dotičnog dijalekta iz kojeg se uzima dijalektalna potvrda za dotičnu riječ.

D. Za ispravnu etimologiju potrebno je izvršiti morfološku sekciju riječi, a da bismo to mogli, moramo na osnovi strukture dotičnog jezika odijeliti morfološke sastavnice: osnovu, korijen, nastavak, morfem. Kod toga treba što više ići u dubinu komparatističkom metodom, ponajprije u vezi s familijom riječi unutar dotičnog jezika, a zatim komparativno unutar grupe srodnih jezika, npr. unutar slavenske grupe, a potom istom tom metodom

unutar čitave grupe, u našem slučaju unutar indoevropskih jezika. Može se ići i izvan indoevropskih jezika putem teorije monogeneze i nostratizma, kao i znanosti o proučavanju aloglotema (posuđivanje riječi), npr. u slučaju proučavanja orijentalnih riječi u slavenskim jezicima. Uz poznavanje fonetskih zakona u ovoj sekciji riječi posebno mjesto zauzima studij sufiksacije, studij postanka sufikasa, na dijakronoj i sinkronoj razini. Posebno se ističe i sinkronijski kriterij o leksičkom minimumu (nemotivirani dio sekcije) koji je za svijest netumačiv a koji tek komparatistička sekcija dalje analizira. Uz morfološku sekciju riječi ide dakako poznavanje fonetike, odnosno fonetskih pojava na svim razinama (svih jezičnih grupa i struktura jezika koji su u pitanju). Tu se prvenstveno radi o pojavama vokalnih i konzonantskih promjena, o sinkopi, apokopi, perikopi, disimilaciji, asimilaciji, metatezi, itd. Kao poseban zadatak nameće se proučavanje analogije, sinonimije, homonimije kao uzročnika fonetskih pojava. Kao rezultat lingvističke geografije Jules Gilliéron je pokazao da mnoge leksičke i fonetske pojave valja pripisati homonimnoj koliziji koja se zapaža u dijakroniji i sinkroniji. Idući putem Gilliérona P. Skok je u Časopisu pro moderni filologii (brojevi 12, 15, 16, 17) od 1925. do 1931. objavio magistralan rad pod naslovom "Du rôle de l'homonymie dans les créations analogiques" gdje studira u latinskom, talijanskom, francuskom, hrvatskom ili srpskom i rumunjskom "la lutte contre les homonymes" i tumači bezbroj slučajeva aberacije od fonetskih zakona kao rezultata homonimijske kolizije. Valja istaći da je P. Skok utvrdio da je borba protiv homonimije sociološka pojava: pojava koja ide za tim da povezuje društvene klase na jezičnoj razini.

E. Uz dijakronijsko i sinkronijsko proučavanje riječi paralelno se proučava semantika riječi. Kod toga služi poznavanje svih poznatih semantičkih pojava: preneseno značenje (metonimija, metafora), proširenje značenja (sinegdoha), restrikcija, pučka etimologija, deminucija, augmentativ, pejorativ, eufemizam, tabu, sinonimi, homonimi, i sl.

Veliki metodski prinos u proučavanju etimologije riječi unosi kriterij dostrukturalne lingvistike o potrebi prouča-

vanja povijesti i razvoju samog predmeta koji riječ označuje (signatuma, signifikatuma), koje ponovno vrši dijakronijski (tekstološki opisi, arheologija, muzeologija i sl.) i sinkronijski (proučavanje i opis predmeta u pojedinim krajevima, opis koji nam daje etnografija). U ovoj metodi etnologija i etnografija postaju prvorazredna pomoćna znanost za lingvistiku. Kao magistralan rad ove vrste navodimo Skokovu etimologiju riječi POCULICA objavljenju u ARCHIVUM ROMANICUM (5, 1921, 1-7). Tu imamo i tekstološke potvrde i stratigrafske potvrde i opis predmeta i sliku poculice. O tome koliko je P. Skok bio u ovom pogledu kritičan, tj. kada se radilo o proučavanju predmeta, referenta, ima mnogo primjera. Citiram samo što piše povodom svoje etimologije o riječima BARCUSIUS, BRAGOC, ARGOSY, GUC. Nakon što je dao svoje mišljenje, završava: "... solange aber genaue ... sachgeschichtliche Untersuchungen über den BARCUSIUS benannten Schifftypus ausstehen, wird dieser Satz nichts als volle Wahrheit gelten können" (cf. ZRPH 57, 1937, 480). Dakako, u slučaju BARCUSIUS on inzistira i na historijskom i filološkom produbljavanju proučavanja ove riječi.

Poseban metodski postupak u etimologiji P. Skoka, tako uopće u dostrukturalnoj etimologiji, jeste studij semantičkih paralela. Ovaj postupak se temelji na činjenici da svaka svijest konceptualizira predmet na sličan način pa odatle istost u denominaciji raznih jezika koji mogu biti srodni čak i u nekoj dalekoj nostratičkoj situaciji. Pronađemo li semantičku paralelu u drugom jeziku za semantičku tvorbu neke riječi, maksimalno smo poduprli postavljenu etimologiju. Uz studij semantičkih paralela u Skokovoj etimološkoj metodi ide i studij kalkova koji također u čitavoj dostrukturalnoj lingvistici daje definitivna rješenja na semantičkom i morfološkom planu.

Još je jedan momenat koji treba istaći kad se govori o etimološkoj metodi P. Skoka. Kao i sva dostrukturalna lingvistika, tako i P. Skok vodi računa o "mentalité primitive", tj. o primitivnoj psihi, o tome da je svaka semantika vezana o svijesti koja je dotični predmet konceptualizirala i o mogućnosti te svijesti u vezi sa spoznajom dotičnog fenomena, da o njemu ima stanovito pri-

mitivno-znanstveno mišljenje. S time u vezi valja istaći da P. Skok u Filologiji broj 1 (1957, 13-14) govori posebno i o Marru i tvrdi: "... ipak je u jednom pogledu ona (tj. Marrova etimologija, op. citatora) ostavila trag koji je, po mojem mišljenju, trajnog karaktera. To je njegovo vezanje etimologije sa razvitkom mišljenja". Drugim riječima, radi se o tvrdnji da je svaki leksem upravo refleks stanja spoznaje predmeta i fenomena od strane svijesti onoga koji riječ stvara, koji predmet i fenomen denominira. Time je svaka riječ dragocjen podatak za razvoj čovječanstva, njegove kulture i civilizacije. Već smo prije istakli da je Skok mnoge pojave vezivao uz "mentalité primitive", i to prije Marra i njegovih postavaka, a slučaj Marra mu samo osvjetljava pojavu i utvrđuje ga u metodi. Prilikom konstatacije o Marru P. Skok kao primjer navodi pitanje postanka riječi lučba=ludžba¹ i iz prehistorije postanak riječi lijek i враč, tj. da su te riječi u svojoj tvorbi, dobivenoj sekcijom na morfološkom planu, sačuvale dokaz o stanju svijesti onoga koji ih stvara.

F. Posebno mjesto u etimološkoj metodi P. Skoka zauzima proučavanje izvanstrukturalnih jezičnih čimbenika, tj. pitanje supstrata, adstrata i superstrata, što se sve obavlja dakako na komparatističkoj osnovi. Za primjenu ove metode potrebno je široko i gotovo sveobuhvatno poznavanje jezika koji okružuju jezik kojega se etimologija proučava, kao i jezika koji su nekada živjeli na terenu gdje se sada nalazi jezik koji proučavamo. Služeći se ovakvom komparatističkom metodom P. Skok rješava sijaset etimoloških problema koji se bez tog pristupa ne bi dali riješiti. U tu komparatističku metodu ulazi i postupak određivanja etimoloških hibrida ("incrocio linguistico") tipa Linguaglossa, arpakaša, Ruizvor, dževiz-orah.

G. Posebno treba istaći da se P. Skok, kao uostalom mnogi drugi etimolozi, služi svim mogućim lingvističkim pomoćnim znanostima, kao metodom koja je neophodna za bolje i znanstveno sigurnije rezultate. Već smo spomenuli koliko P. Skok drži do etnografije i etnologije, a ovdje možemo nabrojiti još neke pomoćne zna-

nosti za lingvistiku: tekstologija, paleografija, kritika teksta, povijest, povijesni izvori, arheologija, geografija, i sl.

4. Na koncu smo dužni nešto reći i o pitanju odnosa Skokove etimološke metode prema postsaussurovskoj, odnosno strukturalističkoj etimologiji. Sigurno valja misliti da će strukturalizam, kao što je dao na planu opće lingvistike, fonologije itd., dati i na planu etimološkog istraživanja bolje metode. Što se tiče P. Skoka gore smo istakli da on u svom istraživanju vodi računa o referentu i o ulozi referenta kod denominacije pa i o određivanju etimologije u vezi s time. Stoga u ovom slučaju možemo kazati da se tu sigurno susreću etimološka metoda P. Skoka i suvremena lingvistika koja - to se mora istaći - iako nije prva upozorila na ulogu referenta u etimološkom proučavanju, toliko ističe veze referenta i konceptualizacije s problemom utvrđivanja prave etimologije. Mora se istaći također da oni koji se smatraju strukturalističkim etimolozima u mnogim stvarima idu utabanim stopama, tako u slučaju semantičkih paralela i studije referenta.

II. Petar Skok kao tvorac ERHSJ-a

1. Skokov ERHSJ predstavlja sintezu svih njegovih etimoloških rješenja i sintezu rada plejade etimologa koji su sa stajališta indoeuropeistike, slavistike, germanistike, romanistike, albanistike, turkologije, hungarologije i sl. proučavali hrvatsku ili srpsku leksikologiju. JAZU je uz četiri kapitalna leksikološkijska priručnika, uz AR, Mažuranićeve PRINOSE ZA HRVATSKI PRAVNO-POVIJESNI RJEČNIK, Herkovičevu Građu za financijsko-pravni rječnik Hrvatske i nedavno izašli LEXICON LATINITATIS MEDII Aevi JUGOSLAVIAE, Skokovim ERHSJ-om kao petim kapitalnim djelom naše leksikografije zadužila u najvećoj mjeri slavistiku, balkanistiku i znanost uopće. Stoga je vrlo važno pokazati kako je djelo nastalo, s jedne strane kao prilog za povijest slavistike, a s druge strane kao pokazatelj što i kako u budućnosti treba raditi u vezi

s etimološkim rječnikom hrvatskoga ili srpskoga jezika, naročito u slučaju JAZU koja bi fundamentalni, i ne priručni etimološki rječnik trebala uzeti kao trajan zadatak svoje znanstvene preokupacije, upravo u obliku neke stalne radne jedinice kojoj bi proučavanje historije riječi i izrađivanje znanstvenog fundamentalnog etimološkog rječnika bio jedini zadatak.

2. Prije nego prijeđemo na prikaz postanka ERHSJ-a, reći ću nešto o P. Skoku kao znanstvenom radniku. Prije svega u njega je bio neobično velik radni potencijal kojega je posljedica zaista ogroman znanstveni opus. Uz silne poslove pedagoške i organizacione naravi on dopijeva da napiše toliko djela za koja bi u našim normalnijim uvjetima trebalo možda i pedesetak ljudi, a u našem sistemu organiziranja znanstvene djelatnosti možda i nekoliko instituta. Što se tiče samoga rada na ERHSJ-u, ističem da je radio od rana jutra (od 6 sati ujutro) do kasno uveče, uz pauzu za obroke i podnevni odmor. I samu popodnevnu šetnju po balkonu svoje kuće u Rusanovoj ulici koristio je za razmišljanje o problemu koji je obrađivao i za formuliranje neke etimologije, i sl. Budući da stenografsko bilježenje za vrijeme heuristike sigurno pomaže da se svlada više materijala te skraćuje vrijeme potrebno za proučavanje, ističem da je P. Skok u radu konstantno koristio stenografiju. On je stenografski ispit položio u Zagrebu 1907, a bio je i profesor stenografije na banjalučkoj Velikoj realci, gdje je među drugima predavao stenografiju dr. Branku Kojiću koji sada radi u JAZU u Zavodu za pomorsko pravo, historiju i ekonomiku pomorstva a kasnije je bio a i sada je jedan od vodećih stenografičara Hrvatske. Istaći valja da se kuloarski mislilo da je P. Skok, budući da je poznavao stenografiju, stenografirao sarajevski proces. Danas se znaju imena svih stenografa tog procesa i među njima nema imena profesora Skoka pa je time to pitanje riješeno.² Da nastavimo o njegovu korišćenju stenografije u znanstvene svrhe. Čitavo vrijeme heuristike sve je bilježio stenografijom. Što se tiče ERHSJ-a, a i inače, ako je riječ o natuknici ili citiranoj riječi u tekstu, nju piše latinicom. Tako i bibliografski podatak. Tek kada je djelo ili članak, u slučaju ERHSJ

natuknicu za etimološki rječnik, redigirao, to piše urednom i čitkom latinicom. Toliko o njegovu potencijalu za rad i o njegovu korištenju stenografije u znanstvene svrhe.

3. Prije nego prijeđemo na prikaz rada na ERHSJ-u, kao uvod ističemo da se P. Skok čitav život bavio etimološkim problemima, prvenstveno sa stanovišta aloglotskih studija, romanističkih i drugih. U toku tog rada nastala je pozamašna zbirka etimologija o aloglotemima, pisana stenografijom, a smještena u desetak podugačkih kutija. Tu je zbirku sastavljao P. Skok kao vrelo za svoj rad na studiranju etimologija, a namjera mu je bila da je izda kao rječnik balkanskih romanizama, a mislim da se ne varam ako kažem da je to želio načiniti kao pandan Rohlfsovu rječniku južnotalijanskih grecizama (G.Rohlf, Etymologisches Wörterbuch der unteritalienischen Gräzität, Halle 1930). Ta je građa postojala dakako prije nego se P. Skok odlučio da izradi ERHSJ. Nakon odluke da izradi ERHSJ, odlučio je da tu građu obradi ipak i samostalno kao rječnik romanizama, s time da ju u manjoj formulaciji ubaci i u ERHSJ, tj. u rječniku romanizama bio bi veći kritički aparat. Videći pri koncu rada na ERHSJ da je s jedne strane slaba zdravlja a da je s druge strane sam ERHSJ prerastao u cjelini u rječnik velikog formata s velikim kritičkim aparatom, sav je materijal rječnika romanizama ubacio u već obrađeni dio ERHSJ-a, te je time tek pri koncu rada na ERHSJ P. Skok odustao od ideje da objavi separatan etimološki rječnik balkanskih romanizama. U tekstu pak rukopisa ERHSJ nalazimo uslijed toga neke balkanske probleme obrađene po dva puta, jednom u kraćoj verziji, drugi put u duljoj.

4. Do odluke pak P. Skoka da izda ERHSJ došlo je u toku godine 1943. Već prije toga je P. Skok surađivao u Hrvatskoj enciklopediji na sintetskoj obradi nekih natuknica iz područja opće lingvistike, povijesti lingvistike i balkanistike te romanistike. Kada je 4. siječnja 1943. P. Skok bio umirovljen, Mate mu je Ujević, direktor Hrvatske enciklopedije predložio da za HIBZ priredi priručni etimološki rječnik omanjeg formata i tada P. Skok prvi

put sklapa ugovor o izradi ERHSJ-a (ugovor je potpisan 29.03.1945). Kada je rat završio, ugovor je obnovljen s Nakladnim zavodom Hrvatske kao nasljednikom HIBZ-a (dne 2.01.1946.). Kada je 1948. godine P. Skok postao redoviti član JAZU, moli upravu JAZU da preuzme ugovor o izradi ERHSJ-a od NZH, što JAZU rado čini (dne 30.12.1948.). Time je P. Skoku što se tiče veličine djela ostalo slobodno da se odluči kako će izgledati djelo, odnosno do koje će mjere biti zastupan kritički aparat. Dakako za obrađivanje ovakva djela kao što je ERHSJ potrebno je bilo za heuristiku ispisati materijal koji se nalazi u AR. Od 1943. do 1952. P. Skok je ispisao AR do slova O, s time da sam ja, kada sam 1949. bio dodijeljen za rad na ERHSJ-u, ispisivao građu slova P do R. Sam pak P. Skok je građu od slova R do kraja slova S pregledavao kao koordinator u zajednici s akademikom D. Boranićem, pa je usput taj dio AR ispisivao za ERHSJ, tj. od 12. do 17. toma AR. U isto vrijeme sam ja u vremenu od 1949. do 1955. čitao lingvističku etimološku periodiku te sam u tom periodu obradio oko 800 svezaka (tomova) lingvističkih časopisa i iz njih ispisao preko 60.000.- listića, s podacima o etimologiji i bibliografiji (literaturi). Kod ispisa građe iz lingvističke periodike P. Skok je, u želji da se heuristika za ERHSJ što prije dovrši, zaželio da se podaci o njegovim etimologijama ne ispisuju, s obrazloženjem da je to njemu kao autoru poznato i da će on bibliografski podatak i sam znati pronaći. U većini slučajeva to mu je i uspjelo, ali danas nakon objave djela, opažamo da često upravo bibliografski podatak o njegovoj etimologiji fali, ili zbog toga što ga na listićima s kojih je dotična natuknica obrađivana nije bilo, ili zbog toga što se autor u trenutku obrade natuknice tog podatka nije dosjetio.

U toku godine 1952. građe je za obrađivanje ERHSJ-a bilo toliko da se moglo pristupiti obrađivanju pa je P. Skok stao obrađivati natuknicu po natuknicu, od slova A pa dalje. U toku godine 1952. do jeseni 1955, dakle u tri godine, izvršio je kompletnu obradu djela, napisanu na preko 10.000.- listova papira, što je nakon prijepisa u čistopis iznosilo 6.200.- tipkanih strana. Kako za slova Š do Ž, kao što smo istakli, nije korištena građa AR, tj. građa AR od toma 18. do završnog 23. toma, služio je u obradi na-

tuknica P. Skoka Broz-Ivekovićev RJEČNIK HRVATSKOGA JEZIKA (Zagreb, 1901) koji je P. Skoku stalno stajao na stolu, a služio mu je dakako i za onaj dio za koji je građa iz AR bila ekscerpirana. Kad je govor o izvorima, treba istaći da je P. Skok stalno konzultirao i Mažuranićeve PRINOSE ZA HRVATSKI PRAVNO-POVIJESNI RJEČNIK, kao važan izvor za dataciju i semantiku nekih riječi. Dakle, kao zadatak kod eventualnog nastavljanja rada na etimološkom rječniku treba uzeti u obzir da za ERHSJ nije korištena građa sadržana u AR od slova š do ž, koja se nalazi objavljena u 17, 18, 19, 20, 21, 22. i 23. tomu toga djela, kao i to da bi bibliografiju P. Skoka u tom slučaju trebalo obraditi u potpunosti.

5. Govoreći o postanku Skokova ERHSJ-a želio bih na koncu reći da i za ovo veliko djelo vrijedi uzrečica "habent sua fata libelli". Na njemu je radio, doduše kroz desetak godina, samo autor, a pomoćnika je imao samo jednog. Da je pomoćnika bilo više, sigurno je da bi građa za obrađivanje bila potpunija. Nevolja je bila u tome što je autor posao morao požuriti zbog svog zdravstvenog stanja pa se nije moglo čekati da sva građa bude u potpunosti prikupljena. Na koncu autor nije doživio ni prijepis u čistopis ni objavljivanje djela. Autor pak kao čovjek, koji je ovim djelom zadužio čitavu slavistiku i balkanistiku te znanost kao cjelinu, doživio je tu sudbinu da on osobno nije nikad ugledao nikakve materijalne koristi kao posljedice svoga dugogodišnjeg i mukotrpnog rada.

B i l j e š k e

- 1 P. Skok u Filologiji 1, 1957, str. 13 iznosi i inače prenošenu tvrdnju da je riječ lučba = ludžba "Šulekov neologizam". Riječi lučba ne nalazim ni u jednom Richter-Ballmannovu rječniku (Illyrisch-deutsches und deutsch-illyrisches Handwörterbuch, Ilirsko-njemački i njemačko-ilirski rukoslovník, I, Beč 1839, II, Beč 1840), ali je nalazim u I. Mažuranić-J. Užarević, Njemačko-ilirski slovar, Zagreb 1842, strane 118, 308 s.v. Chemie /kemia, lučba/, chemisch /kemički, kemičan, lučben/, Chemiker /lučbenik, kemik/. Prenosi je zatim i Drobničev Ilirsko-njemačko-talijanski mali rječnik (1846-1849) i Veselićev Ilirsko-njemački rječnik (Zagreb 1853) i njegov Njemačko-ilirski rječnik (Zagreb 1854). Prvi put se javlja (prije Mažuranić-Užarevićeva rječnika) u jednom dopisu Karola Rummyja iz "Slavije Ugarske" (iz Mikulaša) u Danici ilirskoj za godinu 1840 (strana 152) koji tu riječ uzima iz češkoga lučba (cf. V. Machek, Etymologický slovník jazyka českého, Prag 1971, strana 341). U češkom je kalk prema njemačkom scheiden (usp. i njemački sinonim Scheidekunst za Chemie) što znači "lučiti" (usp. u Mažuranić-Užarevićevu rječniku s.v. "scheiden lučiti, odlučiti, razlučiti"). O bohemizmu lučba donosi podatke i Lj. Jonke, Hrvatski književni jezik u 19. i 20. stoljeću, Zagreb 1971, str. 166 (u njega je najstariji podatak iz Mažuranić-Užarevićeva rječnika). Skokove riječi da je lučba "Šulekov neologizam" trebalo je shvatiti kao "neologizam koji se nalazi u Šulekovu rječniku".
- 2 cf. Vladimir Kesterčanek, Stenografski zapisnici sa glavne rasprave o Sarajevskom atentatu 1914, Obzor (Zagreb) od 25.2.1938., str. 1. V. Kesterčanek koji je i sam bio stenograf, navodi da je osim njega još samo Pavao Prpić ste-

nografirao službenu raspravu, dok je za novine Hrvatski dnevnik (Sarajevo) stenografirao i Badalić (Kesterčanek ne navodi koji Badalić, nego veli samo "g.", tj. gospodin Badalić).

S u m m a r y

PETAR SKOK AS METHODOLOGIST IN ETYMOLOGY AND CREATOR OF
THE ETYMOLOGICAL DICTIONARY OF THE CROATIAN OR SERBIAN
LANGUAGE

The author describes the state of the etymological discipline at the time when Skok began to publish his studies and also the method that Skok used in his linguistic works, especially in etymological research. He concludes that Skok's etymological method was in fact a neogrammarian method brought up to date after the appearance of Gilliéron's atlas and works based on linguistic geography, and after the appearance of the journal Wörter und Sachen, which called for the study of the history of the "referent".

R é s u m é

PETAR SKOK EN TANT QU'ÉTYMOLOGUE ET AUTEUR DU ERHSJ

A l'occasion du 100ème anniversaire de la naissance de P. Skok (né en 1881), l'auteur se propose de jeter un aspect général sur l'ensemble de la méthode étymologique de P. Skok et sur les circonstances qui présidaient à la publication de son Dictionnaire étymologique de la langue croate ou serbe (1971-1974). Pour ce qui est de la méthode étymologique, l'auteur constate qu'il s'agit de la méthode rajeunie des "junggrammatikers", rajeunie après la publication de l'Atlas de J. Gilliéron et des études provenant de l'application de la géographie linguistique à l'étymologie et après la parution de la revue "Wörter und Sachen" qui se consacrait surtout à l'historique du "référént". Les points à observer dans la méthode étymologique de P. Skok sont les suivants: 1. il faut se proposer d'abord de situer le mot dans le système même de la langue à laquelle appartient le mot en question, 2. le mot doit être étudié dans la diachronie au moyen de la textologie, 3. dans la synchronie et dans la stratigraphie au moyen de la dialectologie, 4. il faut faire une bonne section morphologique, en éliminant la base, la racine, la terminaison, le morphème, le suffixe, 5. il faut étudier le sémantisme du mot et du "référént", y compris les "parallèles sémantiques" existant dans d'autres systèmes linguistiques, dans d'autres langues, comme aussi la "mentalité primitive" et le substrat, le superstrat et l'adstrat linguistiques. Pour ce qui est de l'historique du "Dictionnaire étymologique de la langue croate ou serbe" de P. Skok, l'auteur expose maints détails concernant ce dictionnaire et la collaboration de V. Putanec avec l'auteur P. Skok: P. Skok rédigea le texte en 1952-56, V. Putanec établit le texte en 1956-1970, le texte est publié en 1971-1974. L'auteur expose aussi ce qui serait à faire si l'on voudrait un jour compléter un tel dictionnaire étymologique.